

надійності, компетентності, стресостійкості (Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, В. О. Криволапчук, О. І. Кудерміна, Т. М. Малкова, О. В. Тімченко, О. М. Цільмак та ін.).

Одним із суттєвих здобутків сучасної вітчизняної юридичної психології є розроблення концепції професійної деформації правоохоронця (А. І. Богатирьов, З. Р. Кисіль, В. І. Клименко, В. С. Медведєв та ін.). Вона дала змогу впровадити спектр профілактично-корекційних заходів щодо професійної деформації та спорідненого з нею професійного вигорання правоохоронця.

Меленко Оксана Володимирівна,
доцент кафедри юридичної психології
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича, кандидат
юридичних наук

ПРОБАЦІЯ ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОГО ТА ПСИХОЛОГО-ПРАВОВОГО КОНТРОЛЮ

Курс на лібералізацію кримінального законодавства, пошуки альтернатив позбавленню волі обумовлені не тільки розширенням правозастосовної практики судів за призначенням покарань, альтернативних позбавленню волі, подальшою гуманізацією кримінальних покарань, а й політичними міркуваннями, соціально-економічними чинниками реалізації судових рішень. У межах реформування кримінально-виконавчої системи передбачається вдосконалення правових, організаційних та інших умов діяльності кримінально-виконавчих установ, надання їхній роботі соціальної спрямованості, проведення підготовчих робіт до подальшої післяпенітенціарної адаптації через службу пробації, на яку законодавством покладені функції щодо забезпечення соціально-психологічного супроводу засуджених, посилення соціальної та реабілітаційної складових вироків судів, у частині реалізації примусових заходів виховного впливу, формування та розвитку механізмів відновного правосуддя і проведення примірних процедур.

Нині пробація є невід'ємним елементом системи кримінальної юстиції у європейських країнах. Міжнародні організації прийняли значну кількість резолюцій, рекомендацій і правил, які так чи інакше пов'язані з розвитком у країнах Ради Європи та країнах – учасницях ООН інституту пробації в кримінальному судочинстві.

На нашу думку, сутність пробації полягає в тому, що, крім значних обмежень у повсякденному житті правопорушника, вона «підстраховується» загрозою безпосереднього ув'язнення в разі недотримання визначених умов.

Ключовою відмінністю системи пробації від наявної в Україні системи виконання покарань, альтернативної позбавленню волі, є її соціальна та психологічна складові, які передбачають заходи психологічної допомоги, корекції, соціальної реабілітації, соціальної допомоги, ресоціалізації, заходи соціальної підтримки та контролю, що мають виконати завдання попередження повторного вчинення нових злочинів особами. Останні принципи та положення функціонування сучасної пробації викладені у рекомендаціях CM/Rec (2010)1 Комітету Міністрів Ради Європи, так званих Європейських правилах пробації. Пробація визначена як система виконання у суспільстві покарань, призначених правопорушнику, що охоплює коло заходів виховного впливу, таких як нагляд, контроль і надання допомоги, що мають на меті залучення засудженого до суспільного життя та забезпечення безпеки суспільства.

Близьким за змістом є й поняття пробації за законодавством України, яке визначено як система наглядових і соціально-виховних заходів, що застосовують за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого.

Із психологічної позиції метою пробації є встановлення певних зобов'язань й обмежень, зокрема особистих, для засудженого, без ізоляції його від суспільства (відвідування центрів пробації, періодичної зустрічі з наглядовим офіцером, участь у певних різновидах діяльності, законслухняна поведінка тощо). Тому відомості про правопорушника на всіх етап провадження у справі є вкрай необхідними.

Аналізуючи досудову пробацію, ми можемо дійти висновку, що саме на стадії розслідування злочину одночасно з проведенням слідчих дій органами дізнання та слідства забезпечується збір інформації про правопорушника з метою надання допомоги суду у визначенні найбільш ефективного для особи виду покарання (позбавлення волі чи іншого альтернативного покарання) на підставі прогнозу подальшої поведінки особи та можливостей її виправлення у в'язниці чи на волі. І, звичайно, крім тяжкості злочину, додатковими обмежувальними факторами для застосування міри покарання стануть дослідження особистості злочинця, що передбачатиме вивчення психологічних механізмів її протиправної поведінки, індивідуально-психологічних і соціальних чинників, ситуативних реакцій, типових психологічних та моральних якостей індивіда, що сформувалися в процесі життєдіяльності, зокрема і в злочинному середовищі, вивчення системи психологічних властивостей суб'єкта тощо.

Отже, заходи досудової пробації нададуть суду можливість отримати додаткову інформацію про особу, яка не завжди може бути отримана під час слідства та судового засідання, розробити програми виправлення засудженого, якщо суд йому призначить альтернативний вид покарання, або програми соціально-виховного та психологічного впливу на нього в місцях позбавлення волі. Підготовлений службою пробації висновок допоможе суду у винесенні правильного вироку, а надалі сприятиме офіцерові пробації в його роботі з виправлення злочинця.

Офіцер пробації, який є фігурою процесуальною, учасником судового процесу, підтверджуючи висновок, несе відповідальність за підсудного у випадку призначення останньому альтернативного позбавлення волі покарання. Таким чином, він повинен вільно володіти знаннями в галузі психології та педагогіки. Адже належне проведення бесід з правопорушником, його близькими, рідними, колегами, друзями, застосування психологічних прийомів впливу на процес усвідомлення порушником небезпечності свого діяння, примирення його з можливою мірою покарання, налаштування до нових правил поведінки, статусу сприятимуть майбутній ресоціалізації засудженого.

Соціально-виховну та психологічну роботу здійснюють у межах пробаційних програм як на стадії наглядової пробації для осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, які передбачають комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих виявів, формування соціально сприятливих змін особистості, так і в процесі пенітенціарної пробації, коли відбувається реалізація заходів з метою трудового й побутового влаштування вже для осіб, у яких закінчується строк відбування покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.

Таким чином, за допомогою пробації ефективним буде застосування дієвих методів ресоціалізації, поєднання карального навантаження кримінального закону з комплексом соціально-економічних, психолого-педагогічних та інших заходів реабілітації особистості.

Меленко Сергій Гаврилович, завідувач кафедри європейського права та порівняльного правознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор юридичних наук, професор

ОБҐРУНТУВАННЯ ФЕНОМЕНОЛОГІЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ У ТВОРЧОСТІ АНАКСІМАНДРА МІЛЕТСЬКОГО

Досліджуючи феноменологію екстраполяції анаксимандрівського вчення про «апейрон» на сферу соціального буття, слід досить виважено підходити до феномену справедливості (justicia) як такого. Зокрема, Анаксимандр, вказуючи на те, що саме завдяки вічному рухові, у якому знаходиться первинна субстанція (апейрон), з її складу постійно виділяються протилежності (еони), які, існуючи як окремі сутності (поза апейроном), набувають антагоністичних ознак і, як наслідок, вступають у боротьбу одна з одною. Унаслідок окресленого процесу ці протилежності знову, але вже удосконалившись, повертаються до відповідного стану і складу первинної субстанції (апейрона) [1, с. 18]. Тобто Анаксимандр стверджував, що абсолютна рівновага, гармонія та справедливість можливі лише в